

Kaj so nam pripovedovali naš dedek?

(Spisal Zorán.)

5. Dobromil.

Zivela sta mati in sin, Dobromil, ki sta bila jako uboga. Nekega dne jima je pošel ves živež, in narezal je brezovega šibja, napravil metle in jih nesel na prodaj. V mestu je prodal vse metle in kupil je za skupljeni denar dva kolača kruha. Radosten se je napotil domov, ker vedel je, kako se bode veselila dobra mati, ko ji prinese kruha.

Prišedši do nekega travnika, je videl, da so pastirji nekaj ubijali. Pristopil je in videl, da kamenajo mladega psa. Uboga živalica se mu je tako usmiliła, da je prosil hudobne pastirje, naj pusté žival.

„Kaj?“ so zarežali nad njim, „ni vreden, da živi, ker je za nič, in jesti mu le moramo dajati.“

Prosil jih je, naj mu dajo psa, da jim ga ne bode treba rediti, a niso hoteli. Ker se mu je pa ubogi pes preveč smilil, ponudil jim je kolač kruha zanj in dali so mu ga. Vesel, da je rešil psa groznih muk in smrti, je šel naprej. — Doma se je mati jako začudila, ko je prinesel krvavega psička.

„Veste, mati, pastirji so ga hoteli ubiti, in ker ga niso hoteli drugače pustiti, sem jim dal kolač kruha zanj.“

„Oj, ti nespametni otrok“, ga je karala mati, „še sama nimava kaj jesti in sedaj naj še psa rediva!“

Dobromil pa je psu kri lepo umil in bil vesel, ko so se mu rane celile.

Za nekoliko dnij jim je zopet zmanjkalo kruha, in zopet je naredil brezovih metel in jih je nesel v mesto. Skupil je za nje toliko, da je kupil dva kolača kruha. Ko je prišel do pašnika, so pastirji baš nekaj ubijali. Pristopil je in videl mačko, ki so jo trpinčili.

„Kaj ste tako hudobni!“ je dejal, „pustite meni mačko, in ne ubijte je.“

Niso mu je hoteli kar tako dati, temveč moral jim je dati kolač kruha za njo.

Prišedši domov, bila je nad njim mati zelo huda, češ, zakaj zapravlja kruh za take ničvredne živali, a on je rekel: „Nič ne marajte, mati, Bog nas bode že vse preživil.“

Zopet jim je zmanjkalo živeža, in nesel je v mesto metle na prodaj. Kupil je dva kolača kruha. Tudi takrat so pastirji nekaj ubijali in so strašno kričali. Pristopil je in videl, da so metali kamenje na majhno kačo, ki se ni mogla nikamor skriti. Jako se mu je smilila uboga živalica.

„Bodite vendar usmiljeni“, je dejal, „saj vam ta drobna živalica ni storila ničesar hudega!“

„Kaj tebe briga, kar mi počnemo“, so mu odgovorili hudobni pastirji in metali kamenje ubogi kačici.

Ponudil jim je kolač kruha za njo, a niso hoteli.

„Oba nam daj, tedaj ti jo damo, drugače ne“, so rekli, in dal jim je oba kolača.

Kako se je mati prestrašila, ko ji je prinesel Dobromil namesto kruha — kačo!

„Še midva nimava kaj v usta dejati, in vedno vlačiš take živali k hramu. In sedaj — zapravlil si ves kruh za to grdo kačo“, ga je karala mati.

„Ne bodite hudi, mati! Tako se mi je smilila! Bog vé, kaj mi še utegnejo te živali koristiti.“

„Da, ko te bode kača pičila, tedaj ti bode koristila“, je tarnala mati.

Dobromil je prav pridno delal brezove metle in jih prodajal, da je zaslужil kruha za mater, psa, mačko, kačico in zase. Za svojo „živad“ je lepo skrbel, in si je večkrat pritrgal celo svojim ustom, da je le nakrmil „živad“.

Psiček je vzrastel in je bil lep, močan pes. Svojemu dobrotniku je bil tako udan, da ga je vedno spremljal. Ko je Dobromil nekoč v gozdu rezal šibovje za metle, priplazil se je volk, in gotovo bi se ne bilo dobro godilo Dobromilu, da se ni pes zakadil v volka in ga pregnal. Tako je rešil pes življenje svojemu rešitelju.

Mačka je zvesto varovala dom mišij in podgan. Če sta si prej mati in Bogomil kaj shranila, so jima vse pojedle miši, ker jih je bilo vse polno. Pridna mačka pa je vse napodila in je tako jako koristila svojemu dobrotniku.

Kačica pa je lezla iz kota v kot, iz sobe v vežo in ven in zopet v sobo. Bila je krotka in nikomur ni storila nič žalega.

To je bilo veselo gledati, če se je Dobromil vsedel na vežni prag ali kam že, da bi si spočinil. Takoj mu je skočila mačka v naročje, pes se je muzal okoli njega in zvijal rep, in kačica mu je pa zlezla na noge. Mnogo veselja je imel s svojo „živadjo“. — Kar je imel te živali pri hramu, razlil je Bog vidno svoj blagoslov nad hišo in njene prebivalce. Za brezove metle je dobival toliko, da jim ni manjkalo nikoli ni kruha, ni drugega živeža.

Čez leto dnij je nakrat mati hudo zbolela in vsi so bili potrti. Tedaj je izpregovorila nekega dne kačica: „Dobromil, rešil si me iz rok hudobnih pastirjev in si me sedaj redil celo leto in varoval, torej te moram poplačati za tvoje usmiljenje. Jaz sem najmlajša hči kraljice kač, in vem, da moja mati in moje sestrice močno žalujejo za menoj, ker mislijo, da sem že mrtva. Prosim te tedaj, nesi me nazaj k moji materi.“

Dobromil je prijel kačo in jo je nesel k njeni materi. Pot mu je kazala kačica sama. Prišla sta do velike skale in kačica je zopet izpregovorila: „Moja mati te bodo vprašali, česa želiš za plačilo; a ti si izberi ono zlato jabelko, ki je na polici nad vrati. Vem, mati je ne bodo radi dali in ti bodo vse to ponujali, a ti ne vzami drugega kot isto zlato jabelko, ki je na polici nad vrati, ker ž njim lahko ozdraviš svojo bolno mater.“

Kačica je močno zažvižgala, in glej čudo — skala se je odprla. Bil je tako velik vhod, da je mogel iti Dobromil, čeravno sklonjen, po njem naprej.

Prišel je v veliko jamo, kjer je lahko po koncu stal. Bilo je tukaj vse polno kač, malih in velikih. Ko so zagledale kačico, ki jo je prinesel Dobromil, priklanjale so se vse do tal in naredile so prostor, da je lahko šel po jami naprej. Skozi majhen vhod je prišel v veliko jamo ali dvorano, kjer je bilo svetlo, kakor pri belem dnevu. Na krasnem prestolu je ležala

zvita velika kača, ki je bila kraljica vseh kač. Glavo je držala po koncu in na glavi je imela dijamantovo krono, ki se je svetila kot solnce in katera je razsvetljevala vso dvorano. Okoli trona so bile druge kače, velike in male, in vsaka je imela zlato krono na glavi. Te krone se sicer niso svetile, a vendar so bile lepe. V dvorani so še bile druge kače, ki pa niso imele nikakih kron.

Ko so zagledale kačico, ki jo je prinesel Dobromil, so se vse priklanjale, in kraljica je zlezla raz prestol. Dobromil je dejal kačico na tla, in kraljica jo je objela in se je veselja razjokala, ko je videla svojo ljubljeno hčerkico, zdravo in lepo rejeno, ko je mislila, da je že davno mrtva. Za kraljico so objele kačico vse ostale kače s kronami, namreč njene sestre.

Kačica je potem vse povedala, kako jo je rešil Dobromil hudobnih pastirjev in kako lepo je skrbel za njo.

„Oj, ti dobri deček“, je dejala kraljica, „kako ti naj poplačam, kar si storil dobrega moji hčerki? Glej, koliko lepih rečij je tukaj, izberi si, kar si hočeš.“

Ozrl se je Dobromil po dvorani in videl, da je bilo okoli in okoli po stenah vse polno polic, in na policah polno zlatih in drugih dragocenih rečij. Na polici nad vrati je zapazil zlato jabelko, ki je ležalo na jako lepi blazinici.

„To-le zlato jabolko bi rad“, je dejal.

„Ljubi deček“, je rekla kraljica, „vse drugo ti dam z veseljem, le tega jabelka ti ne morem dati.“

Ker ni hotel ničesar drugega, peljala ga je kraljica v drugo dvorano naprej. Tukaj so bile še lepše reči kot v prvi dvorani; a Dobromil ni hotel ničesar. Šla sta še v tretjo dvorano in tukaj so bili sami dragi kameni in dijamanti, a Dobromil zopet ni hotel vzeti ničesar. Odprla je kraljica lepo škatljo, vzela iz nje in mu ponudila krasen dijamant, ki se je lesketal kot kraljičina krona in ki je bil toliko vreden, da bi si bil lahko Dobromil kupil zanj devet belih gradov. Že je stegnil roko, da bi ga vzprejel, pa spomnil se je svoje bolne matere in kačinih besedij: „... ž njim — zlatim jabelkom — lahko ozdraviš bolno mater.“ Res je bil dijamant stokrat lepši in tisočkrat več vreden kot zlato jabelko, vendar je zmagala v njem ljubezen do matere, in ni hotel vzeti dijamanta.

„Ker torej res nočeš vzeti ničesar drugega“, je dejala kraljica, „naj bode, dam ti zlato jabelko s police nad vrati, a vedi, da se res težko ločim od njega. Ker imaš res dobro srce in nimaš zastonj lepega imena „Dobromil“, dam ti je. — To jabelko ima čudno moč. Kamor je bodeš dejal, tam bode vedno vsega v obilici; če je bodeš dejal v mošnjo, ti nikoli ne bode zmanjkalo denarjev; če je deneš v kašto, bode vedno polno žita; če je bodeš dejal v skrinjo, bode polna lepih oblek in tako naprej; če bi kdaj obolel, vzemi je v roko in ozdravel bodeš.“

Dala mu je zlato jabelko s police nad vrati, in on je je lepo zavil in shranil v žep. Potem so se mu še zahvalile kraljica, kačica in vse njene sestre, da se je usmilil kačice in da jo je redil. Obrnil se je in odšel. Vse kače so se mu klanjale in se postavile na vsako stran, da je lahko odšel sredi mej njimi.

Prišedši na svetlo, se je ozrl, a vhoda ni videl nikjer več; skala se je bila že zaprla. Potipal je v žep, ima li še zlato jabelko. Ko se je prepričal, da je še ima, je vesel hitel domov, ker vedel je, kako željno ga pričakuje bolna mati.

Dal je materi jabelko v roko, in takoj je ozdravela. Moral ji je vse natanko povedati, kar je doživel in videl pri kačah. Ker nista imela več denarjev kot nekoliko krajcarjev, dejal je zlato jabelko v mošnjo, in takoj je bila polna zlatov in srebrnikov. Živela sta srečna in zadovoljna; imela sta vsega obilo, in ni jima bilo več treba trpeti lakote kot nekdej. Dobromil je večkrat rekel: „Obilno so mi živali povrnile moje usmiljenje.“

Nasprotnika.

„Muren, muren, pridi ven,
Pusti domek svoj zgrajen;
Jedel bodeš kruh ovsen,
Če preveč ne bodeš len;“

Njivo morava orati,
Nanjo ajdo posejati.
Muren, muren, pridi ven,
Pusti domek svoj zgrajen!“

Tako je pel Tilnov Tomažek že gotovo delj, kot četrť ure. Sedel je na domačem vrtu, zrl nepremično pred-se v tla in vabil črnega murna iz skritega in varnega zavetja v zemlji. Kaj je hotel ž njim napraviti, tega najbrže niti sam ni znal; to je gotovo, da ni mislil iti ž njim njive orat, kot je pel, ker Tomažek ni bil priden deček, in kako naj bi bil tudi oral z murnom, s tako drobno živalico, pomislite no, prosim vas! Ker pa murna le ni bilo na izpregled, je postajal Tomažek vedno bolj srdit; z vedno večjo vnemo je kričal in razgrajal, da se je čulo po celi vasi. Na ovce pa, ki jih je pasel na vrtu, ni mnogo pazil; če so bile na domačem vrtu ali pa v sosedovi detelji, to mu je bilo vsejedno. Bodo vsaj prej site, in bom smel prej domov gnati, si je mislil, če jih je zagledal v detelji, in mirne vesti je ostal na svojem mestu.

„Ti jesihar ti, vekavi, kaj pa kričiš že tu celo večnost, da bi kmaľu oglušil od tvojega vpitja; na ovce pa ne paziš, vse so bile v naši detelji!“

Nenadoma kot tromba so mu zadonele te besede na uho, in dve nepoznani roki sta segli od zadaj po Tomaževih laseh, ki se še ozreti ni mogel, da bi videl svojega nepričakovanega napadalca, ker ga je oni držal trdno za lase in neusmiljeno stresal njegovo glavo sem in tje. A po glasu je izpoznal, da neljubi gost ni nihče drugi, kot sosedov France, ki je gotovo kakih pet let starejši od njega, in močan gotovo za dva Tomažka. A vkljub temu se druge dni Tomažek ne boji Franceta, to se pravi, tedaj se ga ne boji, če je daleč od njega, zakaj Tomažek zna hitro teči, France pa ne more, seveda ne, ker je malo šepav na levi nogi. O, tedaj je Tomažek srčen; če le kje zagleda svojega nasprotnika, takoj ga mora malo pooponašati, takoj pošeplje malo na levo stran, da ga oni vidi, in zviije telo. Danes pa je bil Tomažek v Francetovih rokah in zato prav ponižen.